“Xəzan yarpağı” – Sözün əbədi baharı

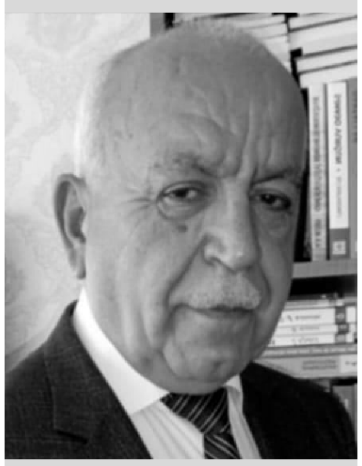

Vaqif Osmanlı

(əvvəli ötən sayımızda)

Ön cəbhədən qayıdan Bəhruz yenə ön cəbhəni seçdi. Dəniz də ön cəbhədi axı.

Bəhruzun ömrünün neçə-neçə anını, gününü, ayını, ilini ana Xəzər qoynuna alıb, Günəşi Xəzərin qucağında qarşılayıb, qürub vaxtı yola salıb uğurlayıb ki, yeni sabahlara hamilə Günəş ana növbəti dəniz gününü doğsun. Onu da qeyd edim ki, bu təbii gözəlliyin doğuluşunu və “hələlik, sabah görüşənədək” deyib “istirahət”ə getməsini fotoaparatın, telefonun yaddaşına köçürmək onun sevimli işidir. Onun belə “əsər”lərini görəndə Flora Kərimova və Yalçın Rzazadənin ifasında Emin Sabitoğlunun “Bakı, sabahın xeyir”, Şövkət Ələkbərovanın bal kimi şirin səsində Tofiq Quliyevin “Axşam” mahnılarını qeyri ixtiyari zümzümə edirəm. Və Bəhruzun qağayılarla munis söhbətini eşidirəm: “Qağayılar, qıy vurun!” Bir də dalğaların şahanəliyinə, qara-boz qayaların dalğalarla savaşı zamanı mərdanəliyinə, ləpələrin həzin zümzüməsinə, polad estakadayolların dözümünə Bəhruzun poetik baxışı elədir ki, dəniz mənzərələri yaradan ən məşhur marinist rəssamlar və şairlər buna qibtə edərlər.

Bəhruz bu gün daha çox Xəzərin - “Sevgi dənizi”inin insan əliylə çirklənmiş suyunun halına yanır. Həyəcan təbili çalır ki, ey insanlar, bizdən varını əsirgəməyən, təmənnasız şəfqət göstərən Xəzərin bizdən bir istəyi var – mərhəmət. Mark Tvenə görə, şəfqət və mərhəmət elə bir dildir ki, onu karlar da eşidir, korlar da oxuya bilir. Gecə-gündüz həzin nəğmələr pıçıldayan səxavətli və qağayı qıylı Xəzər eşidir və görür. Hətta şair vurğulayır ki, bir vaxt ceyran su içərdi bu dənizdən”. Azərbaycana gələn səyyahlar səfər qeydlərində Pirallahı adasında ceyran sürülərinin gəzdiyini yazıblar. Ceyran da küsdü bizdən, balıqlar da üz döndərməkdədir. Çünki biz dənizin qəniminə çevrilirik, nəfəsini kəsirik.

Ləkələyir qara mazut çöhrəsini,
Qara kürü, qızıl balıq, nərəsini,
Itirəcək belə getsə bəhrəsini,
Sonra da gəl bu dənizdən inci istə.

Bəhruz dəniz kimidi, səxavətli və qayğıkeş. Bəhruz payız kimidi, daha doğrusu, payızla eşq yaşayır. Ürəyi genişdi. Bütün gözəllərə və gözəlliklərə ürəyində yer var. Bir həzin dəniz mehi, payızda köç edən durna qatarından düşən bir lələyin titrək rəqsi onun könül tellərini dilə gətirər. Payız çiskinində “daha islanmaqdan yoxdu qorxusu, sinəsinin üstündən keçən dağ çayı isti xəyallarına” sərinlik gətirir.

Onun xəzan yarpağı humanizminə, fəsəfəsinə duyğulanmamaq ürəksizlik əlamətidir, sevgi çatışmazlığı sindromudu. “Ayağı altındakı xəzan yarpağı onun vücudunu titrədir”. Dünyanın qəribə işləri düşündürür onu:

Yaşayıb budaqda, torpaqda çürü...
Günəşin rəngini əyninə geyib,
Kəfən tikdiribdi yarpaq özünə.

İlahi! Budurmu poeziya?! Budursa, şairin qəlbindən axıb gələn, insanlığa örnək işıq selinin miqdarı, istisi nə qədərdir! Bunu rəqəmlərə sığışdırmaq mümkün deyil.

Tam əmin oldum ki, poeziya heyrətdi!

Niyə yaxınlaşır bu torpaq mənə,
Sonbahar ömrünü mənə görk edir?
Min yarpaq bir gündə budaqdan yenə,
Bir yarpaq qayıtmır, biryolluq gedir.

Bəhruz qeyri-adi söz adamıdı – “yazılmayan şeir”ni artıq yazıb.

O, 13-14 yaşında elə sevib ki, “heyif ki, dərdini bilmirdi sevdiyi, ürəyini bəndə salan çox gözəl ingilis dili müəllimi”.

Artmışdı həvəsim on qat məktəbə,
Səliqə-sahmana fikir verirdim.
Qəlbim də gəlmişdi yamanca təbə,
Ingilis dilində qəzəl deyirdim....
... Günlərin bir günü təzə bir xəbər,
Bombatək partladı qulaqlarımda.
Gəlin köçəcəkdir o gözəl dilbər,
Taqət də qalmadı ayaqlarımda.

Başqa bir ilahi eşq:

Sən demə yenə də açıq qoymusan,
Yuxuma gələndə pəncərələri.
Əynimdən paltarı nə vaxt soymusan?
Yorğansız qoymusan düşüncələri...

“Xəzan yarpağı”nın son yarpaqları nəsrlə yazılmış ömür etüdləridir. Təkcə adları çox mətləbləri anladır: “73-lər qırmızı kitaba düşüb”, “Atamın əlləri”, “Şuşaya getməyim gəlir”, “Yalnız gələcəyə doğru”, “Ad qoyun” və “Görən sonu çoxmu ağır?”. Bəhruz qazi də 73-lərdəndi, bələləri-ni qorumaq onları anlayanların, mənəviyyatına heyranların müqəddəs işi olmalıdır. Birinci Qarabağ müharibəsinin ilk könüllüləridi 73-lər...

“Atamın əlləri” kitabın bir səhifəsinə sığan əsərdi. Bəli, əsər! Tam əminliklə “əsər” deyirəm! Nə var o əsərdə? Mən oxuyanda keçirdiyim hissləri indi ona görə yazmıram ki, oxuyun, siz də o hisslərin ağuşunda təmizlənin. “Şuşaya getməyim gəlir” uşaqlıq xatirələri ilə 50 yaşın düşüncələrinin vəhdətidi. O vaxt da, indi də sevimli müəllimi – indi Xəzər dənizinin şərəf salnaməsinin Neft Daşları səhifələrini onunla birgə yazan Xeyrulla Ağayevin şagirdlərini Şuşaya aparması təəssüratlarının əvvəlini Bəhruz uşaq fəhmi ilə, sonunu qazi döyüşçü təxəyyülü ilə yazıb. O vaxt – 6-cı sinifdə Bəhruz bu “səyahət”də “erməni milləti ilə yox, erməni xisləti ilə tanış olmuşdu”. Ona görə də ADNA-ya qəbul olunan kimi Qarabağa – ön cəbhəyə üz tutdu. Xislətinə bələd olduqları ilə haqq-hesabın vaxtıydı. Başlandı ikinci səyahət: “Vətən müharibə şəraitində. Şuşa da çağırır... 5 il səyahətimi gah səngərlərdə, gah qəbiristanlıqlarda başdaşına söykənərək, meşələrdə ağac koğuşlarında isinərək, dağlarda üzü göylərə yaxın ulduzları seyr edərək, barıt qoxusunda, qan iyində, güllə yağışında, mərmi gurultusunda, şəhidlərin son nəfəsində yaşayaraq keçirdim... Dəyişdi səyahətimin hədəfləri...”

Biz Şuşa həsrəti günlər yaşadıq,
Vətən harayına kənardan baxdıq.
Şikəstə oxundu qulaq asmadıq,
Cəngi şeypurları çalınsın gərək!

“Cəngi” şeypurlar çalındı, Bəhruz. Qala Şuşamızın azad edilməsi savaşı başımızı ucaltdı, dünyaya səs saldı. Pələng oğullar dişiylə, dırnağıyla, dəmir yumruğuyla düşmən tapdağından təmizlədi sənin 6-cı sinifdə gördüyün məğrur şəhəri. Xain düşmən gözünü qırpmağa imkan tapmadı...

O vaxtdan Bəhruz enişli, yoxuşlu yollardadı. “Özünü axtarır, haqq yolunun yolçusudu qələmi, Zərdabidən qüvvət alır hünəri”. Tapıbmı özünü? İnsanın özünü tapması çətin işdi. Əsas odur ki, biz onu tapmışıq. Bəhruz özünü anlayandan özüylə döyüşdədi. Özüylə döyüşün qalibləri bir ilahi yoldadırlar – kamilliyə doğru yolda. “Bu dünyada nə uçmaq lazımdır, nə də büdrəmək. Sadəcə addımlamaq lazımdır, gələcəyə doğru!”

İrəliyə doğru getdikcə “nədən nəyə keçib yaşadığımız” kəlləmayallaq zamanın adını da tapacağıq. Düşüncələrimizi köləlik zəncirlərindən xilas edəndə biləcəyik ki, “biz kimik?” Edə biləcəyikmi? Budur əsas məsələ! Yoxsa ömrümüzü “çək ki, çəkəsən”ləmi başa vuracağıq? “Görən çoxmu ağır” işdi düşüncə azadlığı?

Bəhruzun “qələm təcrübələrinə qulp yox, ad qoydum: “Bir ömrün himni”. Ad qoymağı özü xahiş eləmişdi “Xəzan yarpağı”nı son yarpağına kimi əzizləyənlərə, ondan mənəvi qida alanlara. Mən əzizlədim, qidalandım. Ancaq doymadım. Bəhruz hələ çox yazmalıdı sözdən doymayanlar – sözə təşnəlilər üçün.

Taleyin, Tanrının insana ərmağan etdiyi ən qiymətli bəxşişi, ən şirin payı ömürdü. Xəzan yarpağına bahar ömrü verən Bəhruz bəyaz başına al-əlvan yarpaqlarını şabaş kimi elədiyi, ayaqları altına xalıtək döşədiyi tanış, doğma, qocaman vələs ağacının yanında oturub, arxasını etibarlı arxadaşına söykəyib dərin düşüncələr aləmindədi:

Ömür payıdır,
bu əzəldən bəllidir,
Ya bayatı,
ya da qaravəllidir.
Nağıl ömrün
indi yaşı əllidir.
Aman Tanrı,
necə keçdi bu zaman?
Bir belə də
yaşamağa var aman?

Var, qazi şair dostum, qardaşım, var! Inanıram. Sənin kimiləri nə qədər çox yaşasa, yaratsa, cəmiyyət də boz-bulanıq halından duruluğa doğru gedər...